

Kolonie Nový York: výkladní skříň péče o zaměstnance

Když v roce 1931 vydala Báňská a hutní společnost propagační publikaci k příležitosti dvacátého pátého roku od svého vzniku, neopomněl její autorský kolektiv podrobně popsat stav bytové péče, kterou společnost poskytovala svým zaměstnancům. Jako vzorový příklad byla uvedena dnes již neexistující Lesní kolonie, vystavěná mezi lety 1913–1917 pro pracovníky dolů Barbora a Hohenegger v katastru dnešní Karviné 2-Doly. Soubor činžovních domů, uspořádaných podle zásad nejnovějších urbanistických trendů tzv. „zahradního města“, představoval ve své době na Karvinsku unikát. „*Odlišuje se příznivě od obvyklého řešení dělnických osad,*“ popsala kolonii zmíněná propagační publikace z roku 1931. Mezi současníky se pro Lesní kolonii vžilo lidové označení Nový York, jako symbol moderního bydlení a života. Co na tom, že pravoúhlá bloková výstavba amerického New Yorku nemá se svou karvinskou obdobou pranic společného.

Zaměstnanecká péče

Nadregionální zázemí Báňské a hutní společnosti, zasahující také do Polska a na Slovensko, umožnilo disponovat dostatečnou stabilitou kapitálu a soustředit se tedy také na vytváření vhodného sociálního zázemí určeného zaměstnancům. Kde se vzal tento posun ve firemní politice, která nestavěla pouze levné, nouzové bydlení, ale snažila se svým zaměstnancům dopřát vyšší bytový standard? Souvisel s úsilím o racionalizaci provozu a přísnější dodržování bezpečnostních pravidel, vrcholícími po roce 1900. Zkušený hornický zaměstnanec, spolehlivý a důkladně znalý chodu konkrétního dolu se stal důležitým elementem uhelného průmyslu. Jeho setrvání ve firmě tak bylo pro Báňskou a hutní společnost motivem k výstavbě moderní čtvrti, v níž by rodiny zaměstnanců našly vhodné zázemí pro vedení domácnosti, trávení volného času i vzdělávání dětí. Paralela s Fordovými automobilovými závody v Detroitu či mnohem blíže se nacházejícím Zlínem podnikatelské rodiny Baťů je jistě na místě. Koncept firemní péče o zaměstnance, spojené s bytovou výstavbou a vytvářením dalších benefitů, např. v podobě závodního konzumu, zdravotního pojištění či starobního důchodu, se masově prosazoval od přelomu 19. a 20. století a trval několik dalších desítek let, než byl postupně po druhé světové válce (na obou stranách „železné opony“) nahrazen sociální péčí organizovanou státem.

Velkorysé plány na výstavbu kolonie Nový York

Ambiciózní projekt vypracoval pro Báňskou a hutní společnost německý architekt Oskar Schwer, který měl bohaté zkušenosti s výstavbou závodního bydlení v Porůří. Typologicky různorodé domy stavěné podél širokých ulic s prostorem pro výsadbu okrasných i užitných dřevin a rostlin byly charakteristickým projevem Schwerovy architektury. Podle původního Schwerova návrhu mělo kolonii Nový York tvořit devět obytných bloků o 80 domech a menší centrální park. Z finančních důvodů nedošlo k naplnění původního záměru. Realizována byla nakonec výstavba 29 domů s 208 byty (většinou 1+1). Podle sčítání lidu z roku 1921 žilo v těchto domech 985 osob. V kolonii se nacházelo celkem 12 typů domů, od tvarově jednoduchých se čtyřmi byty až po různě členěné s 10 až 13 byty. Stavbám dominovaly červené, sedlové střechy s mansardami, vytvořené z umělé břidlice. Okna, kromě těch v zadní části domu, kryly dřevěné okenice. Na rozdíl od ostatních karvinských kolonií byly domy

v kolonii Nový York zdobené. Nad postranními vchody se nacházel reliéf rohu hojnosti, rovněž některé štíty byly obohaceny o reliéf, např. jezdec na koni.

Karvinský unikát končí, jinde zůstává

Poměrně brzy po kolaudaci začaly být na některých stavbách patrný důlní vlivy a již v roce 1937 musela být demolována polovina jednoho z domů. Kompletní asanace Nového Yorku proběhla v sedmdesátých letech 20. století. Charakteristické dílo architekta Schwera však dnes nalezneme v jiných uhelných regionech. Téměř kompletně zůstala zachována např. Gottfried-Wilhelmova kolonie v německém Essenu. Pokud vás čeká cesta k našim západním sousedům, můžete využít jako zajímavý tip na výlet, který vám připomene atmosféru staré Karvinné.

(Agáta Kravčíková – Radim Kravčík)

Zdroj: Karvinsko 11. 7. 2017